

Skrefin

5

LEIKSKÓLINN ÁLFAHEIÐI

Verklagsreglur til verndar börnum
Forvarnarstefna og viðbrögð vegna gruns um líkamlegt,
andlegt og kynferðislegt ofbeldi gagnvart börnum

Verklagsreglur til verndar börnum – Forvarnarstefna og viðbrögð vegna gruns um líkamlegt, andlegt og kynferðislegt ofbeldi gagnvart börnum

Barnasáttmáli Sameinuðu Þjóðanna

19. grein Vernd gegn ofbeldi og vanrækslu

Börn eiga rétt á vernd gegn hvers kyns líkamlegu, andlegu og kynferðislegu ofbeldi, misnotkun, skeytingarleysi og vanrækslu, innan eða utan heimilis. Stjórnvöld skulu veita börnum sem sætt hafa illri meðferð og fjölskyldum þeirra viðeigandi stuðning.

Þessar verklagsreglur eru byggðar á
forvarnarverkefningu, Verndari barna
frá Blátt áfram sem er hluti af
Barnaheill.
Verklagsreglurnar yfirfarnar 2020

Sigríður Kristín Sigurðardóttir
Elisabet Eyjólfsdóttir

Gerðu þér grein fyrir staðreyndunum og áhættupáttum

Þeir sem misnota börn kynferðislega dragast að stöðum þar sem líklegt er að þeir komist í návígi við börn; s.s. í íþróttafélögum, trúarstarfi, ungmennahreyfingum, tómstundastarfi og skólum.

Starfsaðferðir leikskólans:

- Kannað er sakavottorð allra sem vinna í leikskólanum.
- Öllu starfsfólki ber skilda til að sækja forvarnar og fræðslunámskeiðið **Verndarar barna frá Blátt áfram en markmið námskeiðsins er að kenna einfaldar leiðir til að vernda börn gegn kynferðisofbeldi**. Með því teljum við starfsfólk okkar hæfara til þess að hlusta og horfa eftir einkennum ofbeldis hjá börnum. Einnig teljum við að starfsfólkið verði kjarkmeira og öðlist meira sjálfsöryggi til að takast á við vandamál kunnir þau að koma upp.
- Starfsfólk er meðvitað um staðreyndir. Að ein af hverjum þremur stúlkum og einn af hverjum fimm drengjum á Íslandi eða 17% til 27 % íslenskra barna verða fyrir kynferðislegu ofbeldi fyrir 18 ára aldur. Að eitt af hverju fjórum þessara barna var sex ára eða yngri þegar ofbeldið hófst. (Hrefnu Ólafsdóttur 2011). Gerandinn er í 89% tilfella í nærumhverfi barnsins. (Ráðstefna á vegum Blátt áfram maí 2011, Ólöf Ásta Farestveit, uppeldis- og afbrotafræðingur, forstöðumaður Barnahúss).
- Starfsfólki leikskólans eru kynntar verklagsreglur leikskólans.

Vertu vakandi og fækkaðu tækifærunum

Meira en 80% af kynferðislegri misnotkun á sér stað í aðstæðum þar sem aðeins er einn fullorðinn og eitt barn.

Starfsaðferðir leikskólans:

- Í leikskólanum eru að lágmarki tveir starfsmenn á vakt í byrjun og lok dags.
- Allt rými í leikskólanum er mjög opið og aðgengilegt, gluggar eru á öllum lókanlegum rýmum; s.s. sérkennsluherbergi og salernum.
- Foreldrar eru ávallt velkomnir í leikskólann til að fylgjast með starfinu og þurfa ekki að gera boð á undan sér.
- Í leikskólanum starfar sterk liðsheild þar sem fagmennska er höfð að leiðarljósi. Veittur er stuðningur við starfsfólk ef grunsemdir vakna hjá starfsmanni um ofbeldi á barni.

Fræðum börn til að koma í veg fyrir ofbeldi

Skildu af hverju börn segja ekki frá.

Lærðu hvernig börn tjá sig.

Talaðu opinskátt við barnið þitt.

Starfsaðferðir leikskólans:

- Daglegt starf í leikskólanum byggir á því að gera börn örugg og styrkja sjálfsmynd þeirra. Börnin eru hvött til að tjá hugsanir sínar og tilfinningar, sem og að hlusta á aðra. Ekki er nóg að segja barni að segja frá ef barnið hefur ekki þá tilfinningu að á það sé hlustað.
- Börn halda oft misnotkun leyndri en hægt er að fá þau til að rjúfa þögnina með því að tala opinskátt um þessi mál.
- Starfsfólk leikskólans telur því mikilvægt að hlusta með athygli á börn þegar þau koma með sín ágreiningsefni, þakka þeim fyrir, og hjálpa þeim að leysa málin. Ekkert er svo lítilvægt að við tökum ekki mark á því.
- Starfsfólk hefur tamið sér að nota rétt orð um kynfæri. Þíka er þíka og typpi er typpi.
- Börnum fært vald – Börn mega og geta sagt nei.
 - Dæmi: Í jókastund spyr kennarinn hvort hann megi nudda fætur barnsins eða hvort hann megi gera sól á bakið, er þetta gert meðvitað af kennara til þess að barnið finni að það ræður hvort komið sé við það eða ekki. Það hefur vald yfir sínum líkama. Mjög mikilvægt er að barnið upplifir að kennarinn virði þau mörk sem barnið setur. Með því lærir barnið að setja öðrum mörk gagnvart sér og virða mörk annarra.
- Í september og apríl teikna börnin sjálfsmyndir þar sem þau tjá tilfinningar og skoðanir sínar. Líðan og tilfinningar okkar ræddar. (sjá viðauka 1)

**LEIKSKÓLINN ÁLFAHEIÐI
VERKLAGSREGLUR TIL VERNDAR BÖRNUM**

- Bókin *Þetta eru mínir einkastaðir* lesin fyrir eldri börnin og rædd í framhaldi af því.
- Bókin *Þetta er líkaminn minn* lesin fyrir yngri börnin og rædd í framhaldi af því.
- Í febrúar er teiknimyndin *Leyndarmálið* sýnd elstu börnum leikskólans, börnin vinna verkefni tengd myndinni.
- Bækurnar *Þetta eru mínir einkastaðir*, *Þetta er líkaminn minn* og *Einkastaðir líkamans* eru til útláns fyrir foreldra.
- Í tengslum við jólin er börnum kennt að til eru bæði góð og vond leyndarmál. Með góðu leyndarmálin líður manni vel, eins og til dæmis jólapakkinn til mómmu og pabba. Mamma og pabbi opna pakkann á jólnum og sjá leyndarmálið. En það eru líka til leyndarmál sem ekki eru góð, og þá líður manni illa. Til dæmis ef barni er gefið sælgæti eða peningar og því sagt að það sé leyndarmál og ekki megi segja frá. Við hvetjum börnin til að segja frá.

Hlustum, trúum og styðjum börnin

Ekki bíast við að merkin séu augljós hjá barni sem sætir kynferðislegri misnotkun. Merkin eru oft til staðar en þú þarft að koma auga á þau.

Starfsaðferðir leikskólans:

- Ef grunur vaknar um ofbeldi gagnvart barni er barnið látið njóta vafans og grunsemdir kannaðar.

Líkamleg einkenni hjá börnum geta verið m.a.:

- Roði, rispur og bólga í kringum kynfæri.
- Marblettir, rauðir blettir í kringum kynfæri, endaþarm eða munn.
- Verkir í kringum kynfæri, endaþarm eða munn.
- Vont að pissa.
- Þvagfærasýkingar, útferð.
- “Krónískur” maga- eða höfuðverkur.
- Líkamleg einkenni geta horfið á 48 tímum.

Andleg einkenni hjá börnum geta verið m.a.:

- “Of fullkomin” hegðun.
- Skyndileg breytt hegðun t.d. hlédrægni, þunglyndi.
- Óskýranleg reiðiköst, mótþrói og uppreisn.
- Kynferðisleg hegðun og talsmáti sem er í engu samræmi við aldur barnsins.
- Talar um sig í neikvæðum og niðrandi tón.

Starfsfólk er meðvitað um að einkenni ofbeldis eru ekki alltaf sjáanleg, því er starfsfólk vel vakandi fyrir frásögnum barna og fylgja þeim eftir.

Dæmi úr raunveruleikanum, sem sýnir vinnu árvökuls stafsmanns:

Í matartíma segir drengur frá því að stundum sé maður að gefa honum nammi. Starfsmaðurinn spyr þá barnið hvaða maður þetta sé. Drengurinn segir að hann viti ekki hvað hann heiti. Starfsmaðurinn spyr þá barnið, hvað mamma og pabbi hans segi við því, að einhver maður sé að gefa honum nammi. Drengurinn segir að mamma hans og pabbi viti ekki af því.

Starfsmaðurinn gerir sér grein fyrir því að þarna er eitthvað sem þurfi að kanna nánar.

Starfsmaðurinn lætur deildarstjóran vita af þessari frásögn drengsins.

Í framhaldi af því voru foreldrar látnir vita af frásögn drengsins.

Ef barn segir starfsmanni frá ofbeldi, er mjög mikilvægt:

- Að starfsmaðurinn haldi ró sinni og leyfi barni að tala og hlusti vel á frásögn barns.
- Að starfsmaður spyrji opinna spurninga s.s.: Hvað er það? Viltu segja mér meira?
- Að starfsmaður hrósi barninu fyrir hugrekkið að segja frá og segir barni að hann vilji hjálpa því.
- Að starfsmaðurinn skrái samtalið strax að því loknu eða noti upptökutæki hafi hann tók á því.
- Leikskólastjóri getur leitar ráðgjafar hjá Barnavernd Kópavogs.
- Ef leikskólastjóri metur aðstæður þannig að taka eigi málið í formlegt ferli er það gert með tilkynningu til Barnaverndar Kópavogs.

Mikilvægi tilkynninga

Tilkynningarskyldan er lögboðin og í 16. og 17. grein grein barnaverndarlaga nr. 80/2002 er skírt kveðið á um tilkynningarskyldu almenninga auk tilkynningarskyldu þeirra sem hafa afskipt af börnun stöðu sinnar vegna.

- Tilkynnt er í nafni leikskólans.
- Neyðarlínan **112** gefur samband við barnaverndaryfirvöld að nóttu sem degi.

Tilkynna ber um:

- Líkamlega og andlega vanörvun og vanrækslu.
- Líkamlegt, andlegt og kynferðislegt ofbeldi.
- Vímuefnaneyslu foreldra.
- Ung börn skilin eftir gæslulaus eða í umsjá annarra barna
- Heilsugæslu ekki sinnt þótt um vanheilsu sé að ræða.
- Leiðbeiningum vegna gruns um frávik í þroska ekki sinnt.
- Tíð smáslys sem hægt hefði verið að fyrirbyggja.
- Endurtekna áverka sem barnið á erfitt með að útskýra.
- Lélegan fatnað sem hentar illa aðstæðum.
- Ítrekaða óreglu á mætingum eða barnið er ítrekað sótt of seint eða það gleymist að sækja barnið.
- Tilkynna ber ef um viðvarandi ástand er að ræða eða ítrekaða atburði og leiðbeiningar starfsmanns leikskólans til forráðamanna um úrbætur hafa ekki bætt aðstæður barnsins.
- Ef grunur vaknar hjá starfsmanni um einhver ofangreind atriði ber starfsmanni að tilkynna það leikskólastjóra/deildarstjóra. Mikilvægt er að skrá atvikið niður.
- Foreldrum er sýnt afrit af bréfi sem sent verður Barnavernd Kópavogs.

LEIKSKÓLINN ÁLFAHEIÐI
VERKLAGSREGLUR TIL VERNDAR BÖRNUM

- Foreldrar eru boðaðir á fund í leikskólann þar sem leikskólastjóri og deildarstjóri gera þeim grein fyrir tilkynningunni.
- Ef grunur leikur á að foreldrar eigi hlut að máli tilkynnir leikskólastjóri það Barnavernd Kópavogs tafarlaust.
- Aldrei má láta barn yfirgefa leikskólann með foreldri/forráðamanni sem er undir áhrifum vímuefna. Starfsmanni ber að tilkynna það strax til deildarstjóra/leikskólastjóra sem kalla foreldrið til sín á skrifstofu. Barnavernd Kópavogs er gert viðvart.

Tilkynningarskylda er lögbundin

16.gr.

Tilkynningarskylda almennings.

Hverjum þeim sem hefur ástæðu til að ætla að barn búi við óviðunandi uppeldisaðstæður, verði fyrir áreitni eða ofbeldi eða stofni heilsu sinni og þroska í alvarlega hættu er skylt að tilkynna það barnaverndarnefnd.

Annars er hverjum manni rétt að gera barnaverndarnefnd viðvart um hvert það tilvik sem telja má að hún eigi að láta sig varða.

17. gr.

Tilkynningarskylda þeirra sem afskipti hafa af börnum.

Hverjum þeim sem stöðu sinnar og starfa vegna hefur afskipti af málum barna eða þungaðra kvenna og verður var við aðstæður eins og lýst er í 16. gr. er skylt að tilkynna það barnaverndarnefnd.

Sérstaklega er leikskólastjórum, leikskólakennurum, dagmæðrum, skólastjórum, kennurum, prestum, læknum, tannlæknum, ljósmæðrum, hjúkrunarfræðingum, sálfræðingum, félagsráðgjöfum, þroskaþjálfum og þeim sem hafa með höndum félagslega þjónustu eða ráðgjöf skylt að fylgjast með hegðun, uppeldi og aðbúnaði barna eftir því sem við verður komið og gera barnaverndarnefnd viðvart ef ætla má að aðstæður barns séu með þeim hætti sem lýst er í 1. mgr.

Tilkynningarskylda samkvæmt þessari grein gengur frammar ákvæðum laga eða siðareglna um þagnarskyldu viðkomandi starfsstétta.

20. grein

Samstarf við barnaverndaryfirvöld.

Öllum þeim sem stöðu sinnar og starfa vegna hafa afskipti af málefnum barna er skylt að hafa samstarf við barnaverndaryfirvöld. Barnaverndaryfirvöld skulu einnig leitast við að eiga gott samstarf við þessa sömu aðila.

